

H<sub>z</sub>.Mevlana ile  
Aile  
T E R A P İ S İ



Prof. Dr.  
NEVZAT TARHAN



## Hz. Mevlânâ ile Aile Terapisi / İçindekiler

### Önsöz / 11

#### Hz. Mevlânâ ile İlgili Hikâyeler

##### “Kadına Merhamet”

Şer Gözüken Olaylardan Beklenmeyen Hayırlar Gelebilir / 17

##### “Hz. Şems ve Hz. Mevlânâ”

Duyguları Tanıma Genleri / 25

##### “Övgünün Satın Alınmaması”

Bilgiyi İçselleştirmek / 41

##### “Hz. Mevlânâ, Sultan Veled, Hüsameddin Çelebi”

Sevgide Olgü-Algı Farkı / 46

##### “Baba-Oğul Muhteşemi”

Anladığı Dilden Konuşmak / 53

##### “Sevgide Büyük Fotoğraf”

Sevgide Aslolanı Görmek / 57

##### “Çocuk Babasının Sırrıdır”

Baba ve Çocuk Arasındaki Manevî Bağ / 60

##### “Nazar Hakkında”

Oğluma Nazar Değmesin / 63

##### “Manevî Miras”

Takım Bilinci / 67

##### “Hz. Mevlânâ, Kira Hatun ve Sultan Veled”

Muhabbetin Açmadığı Kapı Yoktur / 70

##### “Büyüklük Duygusu”

Önce Acz, Fakr, Zaaf Yöntemi Sonra Aşk Eğitimi / 75

##### “Müjdelenen Şehir”

Manevî Miras / 78

## Mesnevî'deki Hikâyeler

### “Karısını Bir Yabancıyla Yakalayan Sofî”

Evlilikte Şeffaflık, Dürüstlük / 82

### “Vehim Hastalığı”

Niyet-Düşünce-Duygu-Davranış Boyutları / 92

### “Evlilik Adına İbretlik Bir Kıssa”

Âşık Olan Oğluna Mentörlük Yapan Baba / 100

### “Duygusal Körlük”

Kendini Aldatmanın Ustası Olmak / 105

### “Gizli, Bir Gün Açığa Çıkar”

Güven İlişkileri Kurmak / 111

### “Yalan”

Doğruluk Durağından Başka Bir Yerde Durma / 118

### “Düşünceler Misafirlere Benzer”

Su-i Zan ve Hüsn-i Zan Farkı / 129

### “İmkânsız Talep”

Ezber Bozan Nasihatler / 133

### “Sabrın Sonu”

Gizli Duygular Şartlar Oluştuğu Zaman Harekete Geçer / 137

### “Davul Bile Dengi Denge”

Aşk, Evlilik İçin Sebep Midir Sonuç Mudur? / 142

### “Efendimiz(sas) ve Hz. Âişe Annemiz(ra)”

Vicdanına Bekçi Koy! / 150

### “Şükretmeyi Bilmek”

Evlilikteki Mutluluk / 155

### “Ölümsüzlük İsteği”

Fiziksel Görünümün Kutsallaştığı Çağ / 162

### “Sabır”

Ya Yol Bul Ya Da Yol Aç! / 171

### “Bir Anlık Gaflet”

Zehri Bala Döndürmek / 181

### “Anlaşmayı İstememe Hastalığı”

Problem Çözme Metodu / 190

### “Hz. Nuh ve Oğlu Kenan”

Annelik, Babalık, Yöneticilik Dersi / 196

### “Kibirli Nahivci”

İnsanları Olduğu Gibi Kabul Etmek / 206

**“İletişim Kazaları”**

Üç Hususa Dikkat: Özüne, Özele, Kutsala / 211

**“Can Çocuğunu Şeytan Sütünden Kes!”**

Rol Model Olmanın İki Şartı / 216

**“Niyet Hayrola, Akıbet Hayrola”**

Hız. Mevlânâ’dan Niyet, Hüsn-i Zan ve Sabır Dersi / 224

**“Kendini Bilen Rabbini Bilir!”**

Kimin Ne İstedğini Bilmediği Bir Çağ / 232

**“Yas Tepkisine Hız. Mevlânâ Yaklaşımı”**

Suçlayıcı Dil Yerine Anlayış Dili / 237

**“Çocukları Ölen Kadın”**

Allah’ı Bulma Yolu Kişiyeye Özeldir / 242

**“Âşığın Hikâyesi”**

Kadın ve Erkek Bütünlüğü / 249

**“Anne Nasihati”**

Ahlakî Akıl Yürütme / 255

**“Firavun’un, Eşi Hız. Asiye’yi Dinlememesi Üzerine”**

Üvey Annelik Dersi / 263

**“Arslan ve Av Hayvanları”**

Ailenin Temel Dinamikleri: Hangi Hayvanın Mizacındayız? / 270

**“Tacir ve Dudu Kuşu”**

Şikâyet Ettiklerimizin Sebebi Acaba Biz Miyiz? / 282

**“Lokman’a Atılan İftira”**

Sıret-Suret Bütünlüğü / 286

**“Padişahın, Yeni Aldığı İki Köleyi Sınaması”**

Aile İçinde Diplomasi / 291

**“Hız. Ömer ve Suç İşleyen Adam”**

Adalet Ailede Başlar / 300

**“Tedbirsiz Şehirli ile Kurnaz Köylünün Hikâyesi”**

Gerçekçi Olmayan Beklentiler / 305

**“Hız. Dâvud’un Davası”**

Olayların Görünmeyen Sebepleri / 312

**Evlilik Olgunluk Ölçeği / 317**

**Kaynakça / 320**

## 1. HİKÂYE

### “Kadına Merhamet”

Rivayete göre Konya’da bir handa zina yapan bir kadın vardı, çok da güzeldi. Yanında, onunla birlikte zina yapan birçok kadın da vardı. Hz. Mevlânâ, bir gün bu hanın önünden geçiyordu. Bu kadın, handan çıkıp Hz. Mevlânâ’nın yanına koştu, ayaklarına kapandı. Gözyaşları ile yalvarıp yakardı. Hz. Mevlânâ: “Rabia, Rabia, Rabia!” diye bu zavallı kadına üç kere seslendi. Diğer kadınlar da aynı şekilde Hz. Mevlânâ’nın ayaklarına kapandılar. Hz. Mevlânâ da, “Ne de büyük pehlivanlar! Eğer siz bu yükleri, bu sıkıntıları çekmemiş olsaydınız nefsinin isteklerine uymuş, azgın erkekleri kim yatıştırırdı? Siz olmasaydınız iffetli, namuslu kadınların iffet ve namusları nasıl anlaşılırdı?” diye mukabele etti. Bu sözleri işiten biri, “Mevlânâ gibi büyük bir velinin sokak kadınları ile böyle ilgilenmesi, onlara böyle iltifat etmesi manasızdır,” dedi. Bunu duyan Hz. Mevlânâ ona, “Bu kadın olduğu gibidir, riyasızdır. Eğer sen de erkek isen, onun gibi için ve dışın bir olsun. İkiyüzlülüğü bırak,” dedi. Bu güzel kadın tövbe ederek Rabiatü’l-Adeviyye gibi bir kadın oldu. Diğer kadınları da azat etti, Hz. Mevlânâ’ya mürid oldu.<sup>1</sup>

#### **Mesnevî’den Söz:**

Yüz tane elma, yüz tane de ayva saysan her biri ayrı ayrıdır.  
Onları sıkarsan yüz kalmaz, hepsi bir olur. Manalarda taksim  
ve sayı yoktur; ayırma, birleştirme olamaz. Dostun, dostlarla

---

1 Mehmet Zeren, Mesnevî’de Geçen Bütün Hikâyeler, İstanbul: Nar Yay., 2011: 81-82.

birliğı hoştur. Mana ayağıını tut (ona meylet), suret serkeştir. Serkeş sureti, eziyetle eritip mahveyle ki, onun altında define gibi olan vahdeti göresin. (I, 680)

## şer Gözüken Olaylardan Beklenmeyen Hayırlar Gelebilir

Yukarıdaki hikâyede ilk etapta göze çarpan üç boyut var. Önce-likle şuna bakabiliriz: Hz. Mevlânâ günahla ve günahkârla karşılaştığı zaman ne hissediyor, nasıl davranıyor? Birincisi, Hz. Mevlânâ hakiki bir veli olarak günahlarla karşılaştığında onlardan kaçmak, bu günahları görmezden gelip işleyeninden yüz çevirmek yerine arınmayla ilgileniyor, günahı gördüğü zaman onunla yüzleşebiliyor. Buradaki örneğı sıradan birinin yaşadığını varsayalım. O zaman beklenen, bu kişinin böyle bir durumla karşılaştığında yüzünü çevirip oradan uzaklaşması olurdu. Pek çok insan da genellikle böyle yapabilir. Hz. Mevlânâ ise her zamanki gibi ârifâne hâliyle insanların akıllarındaki ezber tutumları bozuyor ve pek çok kişinin yapamadığı “kendi nefsinin başka bir kardeşinin nefsinde tercih etmek”<sup>2</sup> âdâbını bizlere öğretiyor. Buna günlük hayatta “empati yetisini geliştirmek” de diyebiliriz. Hz. Mevlânâ örnek davranışı ile bizlere, “Empati yetinizi kullanın, geliştirin,” uyarısında bulunuyor. Ayrıca böyle davranarak insanın olumlu yönleriyle olumsuz yönlerini bir bütün olarak ele almış oluyor. Bu olayda, karşımıza sosyal hayatın içinde bir Hz. Mevlânâ çıkıyor. Kadına dışlayıcı davranmak yerine, ona karşı kabullenici, sahiplenici bir davranış geliştiriyor. O esnada başka insanların kendisi hakkında ne düşüneceğine odaklanmadan, kendisinden yardım talep eden kişiyi nasıl kazanacağına odaklanıyor. Tribünlere şık gözükmek yerine, yardıma ihtiyacı olana el uzatmaya çalışıyor.

Hz. Mevlânâ’nın, günahı ve günahkârı görmezden gelmek yerine, onunla yüzleşmesi dikkat çekicidir. Yani aslında Hz. Mevlânâ, psikolojide kullandığımız bir tekniğı kullanmaktadır: Yüzleşme

2 Haşr 59/9.

(*exposure*). Bu bir tedavi tekniğidir. Örneğin, kendi dünyalarını ve yanlışlarını bulmaları, bunlarla yüzleşmeleri adına alkol ve uyuşturucu bağımlılarını bir araya getirirler. Bu kişiler de, birbirlerine yaşadıkları olayları anlatarak, geçmişleri ile yüzleşirler. Bu yüzleşme tekniği daha sakin, bilinçli bir şekilde yapılır. Yüzyıllar önce bunu yapan Hz. Mevlânâ'nın yüreğimizde hâlâ pırıl pırıl parlaması onun empati noktasında bizlerle buluştuğunu gösteriyor.

Başka bir nokta ise şudur: Kişi, hatası ile yüzleştirilirken o kişiyle hatalı davranışı birbirinden ayrı değerlendirilir. Yani insan hata yapabilir ama o, hatadan ibaret değildir. Bu tedavide, hatalı kişiyi karşınıza almak yerine, hata ve hatayı yapanı birbirinden ayırıyorsunuz. Hatayı yapan kişinin, kişiliğini yanınıza alıyor, yanlışsı düzeltmeye çalışıyorsunuz. Hz. Mevlânâ burada, “Sen iyi bir insansın fakat bu yaptığın yanlış. Bu yaptığın yanlışsı nasıl düzeltebiliriz?” üzerinden gidiyor. Kişiyi karşımıza değil, yanımıza almak ve onunla birlikte ilerlemek. Hz. Mevlânâ, burada bu yöntemi, bir bakıma bir terapi yöntemi olarak kullanıyor.

## Empati

Hz. Mevlânâ diyor ki: “Sokaktaki bir kadın toplumun kötülüğü için var olan bir kadın değildir. Bu kadın, kendi yakınım olsaydı ne yapardım?” O, sokaktaki kadını, herhangi bir kadın gibi görmüyor. Benim ailemin bir ferdi olsaydı ben ne yapardım, deyip ona şefkat gösteriyor. Batağa, çamura düşmüş bir insana gösterilen bu şefkati düşünün. Bu insana siz de mi bir tekme vurursunuz yoksa üzerinize çamur bulaşmasını göze alarak onu temizler ve oradan kurtarır mısınız? Elinden tutar kaldırır mısınız? İşte Hz. Mevlânâ, onun elinden tutuyor, onu Rabiâtü'l-Adeviyye Hazretlerinin yüce makamı gibi bir makamla buluşturuyor. O insanla başka insanlara örnek teşkil eden kazanımlar sunuyor. Onunla ilgilenerek kendisinin de üstü başı çamur oluyor aslında. Fakat amacı, ondaki cevheri ortaya çıkarabilmek. Günümüz toplumu, bu tür duygularda eksiklik yaşamaktadır. Kuyuya düşen bir insanı kuyudan çıkarırken ister istemez siz de kuyuya girersiniz, üstünüz başınız çamur olur. Hz.

Mevlânâ insanı kurtarmak için bu riski göze almış. Manevî olarak zora talip olmuş aslında. Kadını oradan aldıktan sonra ona, bizim terapide kullandığımız yüzleşme yöntemini -insanın kişiliğini ve hatasını ayrı değerlendirme metodu- uyguluyor.

### Kendini Keşfet ki, Cevherlerine Ulaşabilesin

Hikâyede odaklanabileceğimiz üç boyut olduğunu söylemiştik. İkinci boyut, Hz. Mevlânâ'nın Rabia ismini zikretmesi. Bilindiği gibi Hz. Rabia son derece yüksek ahlak sahibi, iffetine düşkün, kutup mertebesinde addedilen bir kadın velidir. Hz. Mevlânâ'nın, isim olarak Hz. Rabia'nın ismini seçmesindeki başka bir etken de şu olabilir: Hz. Rabia, hayatı boyunca evlenmemiştir. Ancak Allah korkusuyla, **“Allah'tan hakkıyla hayâ edin!”**<sup>3</sup> hadis-i şerifini kendisine daim zırh edinerek o kadar iffetli yaşamıştır ki, zamanının insanları ona hayran olmuşlar ve haline saygı göstermişlerdir. Hz. Mevlânâ da, olay esnasında kadına böyle bir velinin ismiyle hitap ederek âdeta ona bir hedef gösteriyor. Burada Hz. Rabia'yı metafor olarak kullanıyor. “Sen de, Hz. Rabia gibi olabilirsin. İçin onun gibi tertemiz, iffetli, güzel hakikatler ile dolu. Hayat yolunda bu cevherleri, Hz. Rabia'nın fark ettiği gibi sen de fark et. Ama önce kendini keşfet.” Hz. Mevlânâ bu ikinci unsur ile insanın içindeki cevheri fark etmesine dair bir geliştirme metodu uyguluyor ve kadının kendindeki nuru ona keşfettiriyor.

### Ya Olduğun Gibi Görün Ya Da Göründüğün Gibi Ol!

Dikkat edilecek üçüncü husus da, Hz. Mevlânâ'nın kendisine itiraz eden adama ders vermesi. Yoldan geçen ve bu olaya şahit olan adam, “Mevlânâ gibi büyük bir velinin sokak kadınları ile böyle ilgilenmesi, onlara böyle iltifat etmesi manasızdır,” deyince, Hz. Mevlânâ'nın cevabı şöyle oluyor: “Bu kadın olduğu gibidir, riyasızdır. Eğer sen de erkeksen onun gibi için ve dışın bir olsun. İkiyüzlülüğü bırak.”

3 Tirmizi, Kıyamet 25.

Günümüzde, pek çok kişinin kendi hayatında birtakım gay-rimeşru davranışlar olsa bile, mesele ahlak üzerine konuşmak olduğunda mangalda kül bırakılmıyor. Bunun örneklerini sık sık görüyoruz. Demek ki, insanın tepkileri zamandan bağımsız bir biçimde benzerlik gösteriyor. Hz. Mevlânâ ise, söylem düzeyinde bir ahlakçılık yerine kadının samimiyetini, dürüstlüğü; riyasız, insanî niyetlerinin olmasını önemsiyor. Dışındaki elbiseye değil içindeki cevhere bakıyor ve onu yargılamıyor. Yargılamak bize düşen bir vazife değildir. Çünkü insanız ve bu durumları bizim yaşamayacağımızın garantimiz yoktur.

Efendimizin<sup>(sas)</sup>, **“Kınamayınız, kınadığınız şey başınıza gel-medikçe ölmezsiniz,”**<sup>4</sup> hadisi bizlere muazzam bir uyarıdır. Ancak bunu her zaman unutuyoruz. Hz. Mevlânâ bize bunu ne güzel hatırlatıyor.

### Samimiyet ve Ötekileştirmemek

Bu hikâyeden çıkardığımız bu üç boyut ile Hz. Mevlânâ, hayatımıza uyarlayabileceğimiz mesajlar veriyor. Gördüğünüz bir günahı yok saymayın, onu işleyen kişiyi ötelemek yerine, onun elinden tutup ona bir hedef gösterin ve kendinize karşı dürüst olun. Çünkü zaman zaman ahlak ile ilgili konulardan çok bahsediyor ama gerçekte yapıp ettiklerimizi ciddi şekilde gözden geçirmiyoruz. Kâl ve hal bütünlüğünü hayatımızda sağlayamıyoruz.

Yine başka bir veli olan Bîşr-i Hafî Hazretleri ile ilgili şöyle bir menkıbe anlatılır: Bîşr-i Hafî, daha Bîşr-i Hafî Hazretleri olmadan önce, sarhoş olmuş yolda giderken yerde besmele-i şerif yazılı bir kâğıt fark eder. İçî sızlar; kâğıdı yerden alır, öper ve başının üstüne koyar. “Sen’in adın yere yakışmaz,” der. Kâğıda çamur bulaşmıştır. Onu önce temizler, sonra ona güzelce koku sürüp evinin duvarına asar ve daha sonra uyumak üzere yatağına uzanır. Rüyasında, “İsmimi temizlediğin gibi seni temizlerim. İsmimi büyük tuttuğun

4 Tirmizî, Kıyamet, 53.

gibi, seni(n şanını) büyütürüm. İsmimi güzel kokulu yaptığın gibi, seni güzel ederim. İzzetime yemin ederim ki, senin ismini dünyada ve ahirette temiz ve güzel eylerim,” şeklinde nidâ edilir. Yine başka bir Allah dostu da sarhoş birini görüyor, sarhoş yerlerde sürünüyor. Hemen mendilini çıkarıyor, onun ağzını burnunu siliyor. “Bu güzel ağza bu yakışıyor mu?” diyor. Sonra bu Allah dostuna rüyasında, “Sen benim için bir sarhoşun ağzını sildin, ben de senin kalbini temizleyeceğim,” buyruluyor.

Hız. Mevlânâ'nın samimi ve ötekileştirmeyen yaklaşımı, hikâyedeki kadının tövbe etmesine, hatta onunla birlikte olan diğer kadınların da tövbe etmesine ve Hız. Mevlânâ'nın müridi olmalarına vesile oluyor. Hız. Mevlânâ, asırlar geçtiği halde neden hem ülkemizde hem de dünyada bu kadar etkili? Çünkü onda samimiyetin kerameti var. Samimiyet en büyük keramettir. İçtenlik, samimiyet ve doğal olmak, insanların, hele bu çağda, en çok ihtiyaç duyduğu husustur. Özellikle Batı kültüründen insanları Hız. Mevlânâ'ya çeken en büyük sebep onun samimiyeti, kucaklayıcılığı, insanı insan olarak görmesi; şefkati, merhameti, empatiyi, müsamahayı barındırmasıdır. Fakat buradaki kucaklayıcılığı şöyle anlamak gerek. Hız. Mevlânâ, kadını o haliyle kabul ediyor ama orada kalmasına evet demiyor. Ona Hız. Rabia'yı hatırlatarak bir yön gösteriyor. İnsan hata içinde olabilir. Büyük bir hataya sahip diye bir insanı reddederseniz onun o hatada ısrarcı olmasına yol açabilirsiniz. İnsanı olduğu haliyle kabul etmek, bazen, onun değişebilmesi için ona ilk desteği vermek gibidir. Hız. Mevlânâ'nın buradaki düşüncesi nedir? O anda halk tarafından nasıl biri olarak algılanacağı mı yoksa gerçekten ihtiyaç sahibi birini doğru yola çekecek desteği ortaya koymak mı? Kucaklayıcılık, samimiyet ve gerçekleri yok saymamayı bu çerçevede değerlendirmeliyiz. Yani çamurun içindeki altını yıkadığımız zaman altın, altın değerindedir. Altının değerini insanlara ifade etmek, algılatırmak bir erdem değil, insanî görevimizdir. Hız. Mevlânâ'nın anlayışı, herkese mavi boncuk dağıtan bir tasavvuf anlayışı gibi görülmemelidir; onunki, “hakikat”i önemseyen bir tasavvuf anlayışıdır. Peki hakikat nedir?

Hız. Peygamber'in işaret ettiği gibi, "**Bir tek adam seninle hidayete gelse sabra dolusu kırmızı koyun ve keçilerden daha hayırlıdır,**"<sup>5</sup> düşüncesidir. Hz. Mevlânâ'nın önemsedii husus, bir kişinin daha hidayetinde vesile olmak, ebedi saadeti için ona yardımcı olmaktır. Bu olayda Hz. Mevlânâ, bir kadının, hatta birçok kadının ruhuna dokunarak onları seks işçisi olarak kalmaktan da kurtarıyor. Bugün ihtiyaç duyduğumuz çok önemli bir bakış açısıdır bu: İnsanlara, onları ötekileştirmeden el uzatabilmek. Gruplaştırmak, bireyselleştirmek; ciddi bir salgın gibi, her duygumuzu çürüten, insanî duygularımızı körelten bir hastalık oldu. Aslında insanlar her zaman birbirine muhtaçtır, bunu unutmamak noktasında yaşamalıyız.

Burada, günümüz insanına ibret teşkil edecek çok ders vardır. Aile ilişkilerinde benzer vakaları görmek mümkün. Ebeveynler, çocuklarını anlamaya çalışmak yerine; onları belli bir kalıba sokmak isteyerek çocuklarında, kendi isteklerinin tersine bir kimliğin gelişmesine sebep oluyorlar. Hz. Mevlânâ bu kadına, "Sen ne biçim kadınsın, ne hale düşmüşsün," deseydi kadın belki o anda sinecekti, susacaktı. Suçlulukla, pişmanlıkla ile birlikte öfke de duyacaktı ve dönüp aynı günahın içinde haklıymış gibi yaşamaya devam edecekti. Daha da önemlisi, hataya daha çok saplanacaktı. İnsanın hatasının altını çizmenin o davranışın kişide daha çok pekişmesine yol açtığı durumlar vardır. Böyle bir tavır genellikle, insanları doğruya yöneltmek yerine, onların yerlerinde saymalarına sebep olur.

### **Mutlu Olmanın Sırrı: Hatalara Değil, Güzelliklere Odaklanma**

Hız. Mevlânâ'nın kullandığı yöntem, bugünkü psikoloji bilimiyle örtüşüyor. Kişiyi eleştirdiğinizde kendine güvenini yıkıyorsunuz. Aslanan, onun hatalarına değil, içindeki güzelliğı keşfetmesine yardımcı olmaya odaklanmaktır. Hz. Mevlânâ'nın örneğinde onun bu tavrıyla, eleştirisiz bakışıyla ne büyük bir derya, bir sevgi yumağı olduğunu görüyoruz. Şu durumda Hz. Mevlânâ bu dersi hepimize

---

5 Buhârî, 3/57.

veriyor. Her insanın içinde çeşitli cevherler mevcuttur. Görünüşe bakmadan bu güzellik cevherlerini geliştirmek gibi bir sorumluluğumuz vardır. Hz. Mevlânâ burada güvenli bağlanma duygusunu, yöntemini kullanıyor. Kadının asıl güzelliğini bularak onu kendi hakikatiyle buluşturuyor. Allah hepimizin içerisine zerreciğini yani nurunu üflemiştir. Nerede, ne zaman nurumuz ile buluşacağımızı bilemeyiz fakat birinin nuruyla buluşmasına vesile olabiliriz. Hz. Mevlânâ'nın öğretileri canlı bir şekilde, nefes gibi etrafımızda doluyor. Onları teneffüs ettiğimizde içimizle de buluşacaktır.

## 2. HİKÂYE

### “Hz. Şems ve Hz. Mevlânâ”

Hz. Şems ve Hz. Mevlânâ halvethanede tam üç ay gece ve gündüz visal orucu ile oturdular, hiç dışarı çıkmadıkları gibi kimse de yanlarına girmeye cesaret edemedi. Bundan sonra Hz. Mevlânâ okutmak, öğretmek ve vaaz etmekten el çekerek Allah’a ibadet ile meşgul oldu. Konya’nın büyükleri, “Bu ne haldir? Hz. Mevlânâ’yı eski dostlarından, en yakın akrabalarından uzak tutan, kendisi ile yakın eden kimdir? Nereden gelmiştir?” diyerek kıyametler kopardılar. “Böyle ulu bir kişinin oğlu ayak takımının oyuncacı oldu,” dediler. Halk bu olanlar karşısında hayrette kaldı ve söylenmeyecek sözler, küfürler söyledi.<sup>6</sup> Hatta müridler Hz. Şems’in ölmesini ya da Hz. Mevlânâ’nın yanından göç etmesini istiyorlardı. Hz. Şems halkın elinden usandı ve Konya’dan hicret etti. Hz. Mevlânâ onun ayrılığından takatsiz kaldı, kendinden geçti. Müridler pişman oldular. Hz. Mevlânâ’ya, “O olmayınca sen bizimle meşgul olursun diye düşündük,” dediler. O gidince Hz. Mevlânâ’nın hallerinin sıkıntısının artması müridlerini telaşlandırdı. Sultan Veled, Hz. Şems’i geri getirdi ama kısa zaman sonra sitemler, incitici laflar aynı şekilde yine başladı. Müridler tövbelerini ikinci kez bozdular ve Hz. Şems’i inciterek bir daha dönmemek üzere kaçırdılar. Hz. Şems, gitmeden önce Sultan Veled’e, “Gördün, müridler sözlerinde durmadı. Bu defa öyle gideceğim ki asla benden bir iz bulunmaya-

6 Ahmed Eflâkî, Âriflerin Menkıbeleri II, İstanbul: Milli Eğitim Yay., 1995: 9/190.

cak. Yolculuğum uzayınca 'Şems öldü ya da öldürüldü' diyecekler," dedi. Olay dediği gibi de oldu.<sup>7</sup>

### ***Mesnevî'den Söz:***

"Allah gölgeyi nasıl uzattı.' (ayeti) evliyanın nakşıdır. Çünkü veli, Allah güneşinin nurunun delilidir. Bu yolda bu delil olmaksızın yürüme, Halil gibi, 'Ben batanları sevmem' de! Yürü, gölgeden bir güneş bul. Şah Şems-i Tebrîzî'nin eteğine yapış! İşte ama derecesine göre iste; bir otun, bir dağı çekmeye kudreti yoktur. Bu âlemi aydınlatan güneş, bir parçacık yaklaştı mı, her şey yandı gitti! Fitneyi, kargaşalığı ve kan dökücülüğü araştırma; Şems-i Tebrîzî'den, bundan fazla bahsetme. Bunun sonu yoktur; sen yine hikâyeye başla, onu tamamlamana bak." (I, 140-425)

### **"Bir Ulu Nehir, Koca Deryayı Arkasına Katmış Götürüyor"**

Hız. Şems ile Hız. Mevlânâ arasındaki ilişkinin boyutlarını günümüzde nasıl yorumlamak gerekir? Öncelikle bu yorumlamaları onların yaşadıkları zamana göre yapmak gerekir ki, onların ifadelerini anlayabilelim. Babası ve Hız. Mevlânâ, Konya'ya giderlerken Nişabur'da *Mantıku't-Tayr*'ın müellifi Ferîdüddin-i Attâr ile görüşürler. Ferîdüddin-i Attâr Hazretleri, Sultânü'l-Ulema'ya, "Efendim, nereden gelip nereye gidiyorsunuz?" diye sorunca, Hız. Mevlânâ'nın o küçük yaşında verdiği cevap, 92 yaşındaki o mübareği ağlatır: "Allah'tan geldik, Allah'a gidiyoruz." Attâr Hazretleri de Hız. Mevlânâ için, "Bir ulu nehir, koca deryayı arkasına katmış götürüyor," der ve Hız. Mevlânâ'nın büyüklüğünü görür. Hız. Mevlânâ'nın çevresindekiler ise kendisi Hız. Şems ile halvete girdiği, onunla ilim tahsil ettiği için, "Böyle ulu kişi, ayak takımının oyuncağı oldu," derler. Halk,

---

<sup>7</sup>Adnan Karaismailoğlu, *Mevlânâ Araştırmaları 1*, Ankara: Akçağ Yay., 2007: 19-20.

o zaman kendisini büyük bir âlim Hz. Mevlânâ olarak bilmemekte, anlayamamaktadır.

## Duyguları Tanıma Genleri

Hz. Şems ile Hz. Mevlânâ'nın ilişkisi Batı'da özellikle kafaları karıştıran bir ilişkidir. Modernizm, erkeklerin birbirine âşık olması ve birbirine bağlanması tarzındaki ilişkiyi kadın erkek ilişkisinden farksız şekilde yansıtmaktadır. Burada insanların ilişkilerinde var olan bağlanma kavramını ve türlerini açıklamak soru işaretlerini giderecektir. İnsanda bağlanmayla ilgili bir hormon, bir gen vardır. Bu genin adı "HOXA-1/oksitosin"dir. Bu gen, diğer bazı canlılarda da mevcuttur. Bu gen aktif olduğu zaman -mesela bu genin en aktifi emziren annelerde vardır- anne ile çocuk arasındaki bağlanmayı sağlıyor. Mesela; kırlangıç yuvasında yangın çıkıyor, bina yanıyor. Kırlangıç, çocuklarını kurtarmak için ateşe dalıyor. Tavuk yavrularının bulunduğu kafese aslan giriyor, tavuk aslana saldırıyor. Bu genin olmadığı erkek maymunlara oksitosin hormonu verip deneme yapıyorlar. Erkek maymunun hormonu aldığı zaman eşiyse, yavrusuyla, türlü şeylerle daha çok ilgilendiği tespit ediliyor. Bu araştırmalar üzerine İsviçre'de HOXA-1/oksitosin geninin ilacı çıkarıldı, satılıyor. Aralarında problem olan çiftlerin bu ilacı, yatmadan evvel burunlarına sıkmaları tavsiye ediliyor. Çiftler ilacı sıktıktan sonra birbirlerine daha çok bağlanıyor. Ancak doğal olan, bu genin vücutta mevcut olmasıdır, yani biyolojik olarak gelişimdir. Tıpkı diğer genler gibi. Burada saldırganlığı ele alalım. Saldırganlığın da bir geni vardır: "MAOA-L" Bu gen, "savaşçı gen" diye biliniyor. Bu gen, beyin bölgesinde aktif olduğu taraflardan çıkarılınca, canlı saldırganlaşıyor. Örneğin, korkuyla ilgili de başka bir gen vardır. Korkuya tepki ile ilgili SLC6A4 olarak bilinen bu gene "5 HTT geni" de deniyor. Bu korku geni, korkuya tepkiyi tanıyor. Bunlar duyguları tanıma genleridir. Her insanın bağlanma, saldırganlık, korkuyla ilgili gen ifadeleri farklıdır ve bununla ilgili genetik kodları vardır. Bu genlerin ifadesini yönetebilmek, kişinin kendine bağlıdır. İnsan, bu gen ifadesini yönetirse korkusunu,

bağlanmasını, saldırganlığını yönetir. Bu DNA, beynimizdeki sinir hücrelerimizin DNA'sında da parmak uçlarımızdaki sinir hücrelerinin DNA'sında da mevcuttur fakat parmak uçlarında aktif hale geçemezken beyinde aktif hale geçer. Gen ifade değişikliklerini inceleyen bu bilime **epigenetik bilimi** deniyor.

## Bağlanmanın Nöropsikolojisi ve Bağlanma Türleri

Bağlanma türleri üçe ayrılmaktadır: Erotizm, romantizm, spiritüalizm. İnsandaki bu bağlanma türleri **bağlanma nöropsikolojisi** diye bir bilim dalını ortaya çıkardı. Erotik bağlanma, daha çok cinsellikle ilgili bir bağlanma şeklidir. Romantik bağlanma; şiddetli sevgi, yakınlık, tutku ve özgür irade vb. türler ile ilgili olan bağlanma şeklidir. Spiritüel bağlanma, geçerli bir nedene bağlı kılınan, öğrenme ve öğretme amaçlı bağlanma türüdür. Romantizm ve erotizm bağlanma şekillerine şu şekilde örnek getirebiliriz: Hayvanlarda erotik bağlanma, insanlarda romantik bağlanma vardır. İnsanı hayvandan ayıran fark, bu romantik bağlanmadır. Bağlanma da kendi içinde; güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma (kaygılı bağlanma), organize bağlanma gibi alt bağlanma stillerine ayrılır. Bu çeşitler öğrenmeyle ortaya çıkar. Bağlanma dürtüsü biyolojiktir bağlanma türleri ise psikolojik. Bağlanma türleri, kişinin kendini eğitmesiyle, öğrenmesiyle ilgilidir. Kişi, duygu genlerini orkestra şefi gibi yönetir.

Hız. Şems ile Hız. Mevlânâ arasında bir bağlanma düzeni var. Bunu iyi bilmek gerekiyor. Bu bağlanma sistemine; erotizm, romantizm ve spiritüalizm katıp katmamak kişinin, muhatabın kendi elindedir. Hız. Mevlânâ kendindeki bu genetik hazineyi, bağlanma genini, ilahî ve manevî akım ile yönetebilmiştir elbette. İçimizdeki bağlanma duygusunu, karşımızdaki bir erkeğe ya da bir kadına yönelik olarak, ona olan duygularımızla; erotik, romantik, spiritüel bağlanma hallerine çevirebiliriz. Burada bizim tercih yapma hakkımız var. İnsanda bu üç duygu ile ilgili kimyasal karışım olur. Yani kişi, bu bağlanma duygusunu yüksek değerlere bağlanma şeklinde yaparsa, ki Hız. Mevlânâ onu yapıyor, o zaman spiritüel

bağlanma gerçekleşir. Batı'da, Hz. Şems ve Hz. Mevlânâ arasındaki bağa, karşı cinse duyulan aşk gibi bir algı karıştırılıyor. Yani durum, dümdüz bir bakış açısıyla, erotik bağlanma modeline doğru özelliklerle çekiliyor. Batı, Hz. Şems ve Hz. Mevlânâ üzerinden, iki erkeğin normal bir şekilde bağlanıp dost ilişkisi kurabileceğini rasyonelleştirmeye çalışıyor. Bu gibi algılar da, özellikle oluşturuluyor, Batı da bu şekilde algılıyor. Halbuki onların spiritüel bağlanma ilişkileri; mürid-mürşid, usta-çırak, baba-oğul, anne-oğul, anne-kız ilişkisi gibi bir ilişkidir. Burada cinsellik, romantizm yoktur; bağlanma vardır. Onun için bağlanma türlerini doğru anlamak önemlidir.

Hz. Mevlânâ, spiritüel bir bağlanma ile Hz. Şems'in kişiliğine değil, onun yansıttığı hakikate bağlanıyor. Buradan çıkaracağımız birinci ders budur. İkinci ders ise Hz. Mevlânâ'nın, Hz. Şems ile olan ilişkisinin yoğun bir spiritüel bağlanma örneğini yansıttırıyor oluşudur. Hz. Mevlânâ, Hz. Şems'te yıllarca beklediği hakikati bulması, Hz. Şems'in; kendisindeki kitabî bilgileri aşk makamı ile birleştirmesine vesile olması sebebi ile Hz. Şems'ten ayrılmayı hiç istemez. Hz. Şems, onun manevî yol arkadaşı, yoldaşı, sohbet şeyhidir. İlahî hakikat yolunda onu anlayabilen ve onu bu yolda yakan, yandıran kişidir. O; Hz. Mevlânâ'nın, şeriatî hakikat ve marifet denizi ile yaşamasına vesile olmuştur. Bu sebeple Hz. Mevlânâ, Hz. Şems vesilesi ile Hakk'ta kaybolur. Gözü sadece Hakk'ı ve Hakk dostunu görür. Hz. Şems, üç sene edepsizlere tahammül ederek gündüzleri Hz. Mevlânâ'yı geceleri de Sultan Veled'i eğitir. Daha sonra Mevleviyye'nin nasıl ilerlemesi gerektiğini onlara yazdırarak anlatır. Ancak Hz. Şems, Hz. Mevlânâ'nın kendisinden de tamamen ayrılmasını, tamamen Hakk'ta bâki olmasını ister ve kaybolur, gider. Zira o yoldaki misyonu, manevî vazifesi budur. Hz. Mevlânâ dost mürşidinin gitmesinin neticesinde içine düştüğü acı ile bir müddet sonra duygusal farkındalığı öğrenir. Kendisini halka adar ve talebelerine eserler yazdırır. Hz. Mevlânâ, bu hazırlık dönemini telakki ederken; kendisinin en bilgili dönemini "hamdım", hocamla "piştim", onun gidişiyle "yandım" diye değerlendirir. Hz. Şems gitmeseydi Hz. Mevlânâ, bu hikmetleri bu denli ve bu mertebede

fark edemeyebilir ve “bildim”, “buldum”, “oldum” makamlarını yaşayamayabilirdi.

Hız. Şems, dünyevîlikten geçmiş bir dervîşti. Maddî bilimlerden çok, ledün dediğimiz, keşifle elde edilen, yani Allah’ın yarattığı manaların iç yüzünü görerek elde edilen, keşfi bilgiye sahip biriydi. Dolayısıyla Hız. Şems, Hız. Mevlânâ’yı ihtiyacı olan bütün bilgileri görme seviyesine ulaştırmak üzere yollanmış bir manevî mürşiddi. Zira kendi şeyhi de Hız. Şems’i gönderirken, “Seni bir Allah sevgili-sine göndersem, aradığın her şeyi onda bulsan, o zaman ona başını verir misin?” diye sormuştu. Hız. Şems de, “Elbette veririm,” diyerek ve başının gideceğini -bunu manevî manada da düşünebiliriz- bilerek, Hız. Mevlânâ’nın yanına gelmişti ki bu, onun hakiki bir dost olduğunu gösterir. Nitekim ne Hız. Mevlânâ, Hız Şems olmadan ne de Hız. Şems, Hız Mevlânâ olmadan düşünülebilir.

Bağlanmayla ilgili bu genel değerlendirmeden sonra, Hız. Şems ile Hız. Mevlânâ’nın bağlanmasını erotik veya romantik bir bağlanma olarak ele almamak gerektiğini görüyoruz. Onlar birbirlerine spiritüel bir bağlanma, yani yüksek bağlanma ile bağlılardır. Hız. Mevlânâ, Hız. Şems’in içindeki hakikat hazinesini görüyor ve o hazineye bağlanıyor. Hız. Şems, orada bir ayna oluyor. Bir ayna, güzelliği gösteriyorsa siz o aynaya mı âşık olursunuz aynadaki yansıma mı? Güneş aynaya vuruyor. Hız. Şems’in aynasına da hakikat, marifet güneşi vurmuş. Burada, “Şems” ismi de bir tesadüf değildir. Hız. Mevlânâ orada Hız. Şems’e âşık olmamış, onun yansıttığı hakikat güneşine âşık olmuş. Bu hikâyede mecazî bir anlatım söz konusudur. Mecaz ile ilahî hakikati yani; Allah’la kalbî bağına kurma, Allah’la duygularını birleştirme, Allah’a bağlanabilme cevherlerini keşfediyor. Allah dostu bir insana soruyorlar: “Sen ne iş yaparsın?” O da, “Ben çözerim, bağlarım,” diyor.

“Nasıl, ne demek bu?”

“Ben dünyaya bağlı insanların kalbini çözerim, Allah’a bağlarım.”

Hız. Mevlânâ ve Hız. Şems de kalpleri Hakk’a bağlıyor.

Hz. Şems ve Hz. Mevlânâ'nın spiritüel bağlanma modelini açıklayan bir başka vaka: Hz. Şems gittikten bir iki yıl sonra etrafındakiler, Hz Mevlânâ'ya, "Neden kendini böyle paralıyorsun, harap ediyorsun? Şems gelmeden önce tam bir mü'min idin, müderris idin, her şeye vâkıf zamanın âlimi idin. Peki, sen, Şems'ten ne öğrendin de, böyle perişan hale geldin?" diye soruyorlar. Hz. Mevlânâ, "Evet, dedikleriniz doğru. Ama ben, Hz. Şems ile görüşmeden önce üşüdüğüm zaman ısınırdım, Hz. Şems'ten sonra artık ısınamıyorum. O, bana; yeryüzünde bir tek mü'min üşüyorsa ısınma hakkına sahip değilsin, bilincini öğretti. Önceden açken bir çorba içince doyardım ama artık hiçbir besin bana haz vermiyor. Çünkü aç insanlar var. Onlar açken ben yediklerimden nasıl haz alabilirim? İşte, Hz. Şems bana bunu öğretti," diyor ve Hz. Şems'in hakikatini anlatıyor.

### Duygularımızı Nasıl Eğitebiliriz?

İnsan duygularının yönetilmesinde dört boyut var. Bunlar bir insanın, emosyon regülasyonunun yani duygusal yönetiminin dört ayağıdır. Birincisi kişinin idealizmidir, yani kişinin ideal olanı, dört dörtlük olanı yapması, seçmesidir. İkincisi ise realizmdir. Bu, insanın bir ayağının yere basmasıdır, dengeli tavidir. Yani Hz. Mevlânâ'nın pergel metaforudur: "Bir ayağın yerde sabit kadem olsun, o vakit bir ayağın havada olabilir, kâinatı dolaşabilir." İki ayağınız da havada olursa tepetaklak yere düşersiniz. Duygu yönetimindeki üçüncü boyut ise aktivizmdir. Bu; söylemek fakat davranışla göstermemektir. Kâl ve hal bütünlüğünün olmamasıdır. Aktivist kişi, gerçekçi olmayan ve hesaplanamayan risklere girebilir. Bunun için, önce düşünüp sonra eyleme geçme anlamında, söz ve davranış uyumu dengeli tutumdur. Aktivizmin karşıtı, tembelliktir. Dördüncü boyut ise optimizmdir. Her şeyi iyimser yorumlamaktır, hiçbir şeyi olumsuz görmemektir. Yani "Polyannacılık" olarak adlandırılan boyuttur. Bunun karşıtı pesimizm, yani kötümserliktir. Kişinin optimizmde de eleştirebilir olması gerekir. Bu, hayatta ilişkiler arası dengeyi sağlar. Hayattaki her meseleyi körü körüne

kabul etmeyin; idealizm, realizm, aktivizm ve optimizm arasında dengeli olun. Bu meselelere, gerçeklerden kopmadan yaklaşın ancak sadece kafanızdaki idealler ile de yaşamayın. Her zaman sizin hoşunuza giden, iyimser duygularınızı tatmin etme durumunuz var ise, sadece olumlu yönlerinize bakmayın, olumsuz yönlerinizi de görün. Eyleme geçmeden önce bu kısımları düşünün. Gerçeklere uygun mu, değil mi diye sorgulayın. İdeallerinizin ne derece uygulanabilir olduğunu tahlil edin.

Bir kişi duygularını yönetemiyorsa önce kendi duygularını tanımalı, sonra başkalarının duygularını tanımalıdır ve neticede kendi duygularını yönetmelidir. Bu adımda, kişi nefsinı terbiye etmiş oluyor. Nefsinı terbiye etmeye başlayan kişi, karşı tarafa empati yapıyor. Empati ile birlikte duygusal kaynaklarını doğru yönetmiş oluyor. Tasavvuf da, bunu yapmanın künhünü öğrettiği için insanların psikolojik ihtiyaçlarını karşılıyor. Tasavvuf bir açıdan emosyon regülasyon yapıyor. Şimdi bu hikâyelerden hareketle duygularımızı eğitebilmenin metotlarına bakalım:

Hız. Şems'e hakikat güneşinin yani Allah'ın bilgileri yansıtmış. Hız. Şems de, bu güneşi Hız. Mevlânâ'ya yansıtıyor. Hız. Mevlânâ, insanlara faydalı oluyor, ilim öğretiyor ama Hız. Şems ile buluşana kadar yaptığı bu ilimlerin hakikati onda bir yere kadar perdelidir. Hız. Şems onun perdesini kaldırmaya vesile oluyor. Hız. Şems, Hız. Mevlânâ'ya usta oluyor. Hız. Mevlânâ içindeki hakikat güneşini keşfetmeye vesile olan Hız. Şems'e pervane gibi ileri düzeyde sevgi duyuyor. Hız. Şems de kendisini anlayan, kendisine gönül veren bu Hakk dostuna tıpkı onun kendisine bağlandığı gibi bağlanıyor, onda tecelli eden nur ile manen besleniyor. Pervane, yanacağını bile bile ateşin etrafında döner. Hatta Hız. Mevlânâ der ki: "Aşk bülbulden sorma, gülün karşısında saatlerce öter de aşkını ortaya çıkarır. Aşk, ateşin içinde yanan pervaneden sor." Bir insan aşk için yanıyor, aşk için edebiyat yapıyorsa, bu durum onun iyi âşık olduğunu göstermez. Hakiki âşık, aşkını içinde tutan, içten içe yanan ve tütmeyen insandır.

Hız. Şems, Hız. Mevlânâ'nın ilahî aşkıta yanmasına vesile kılınmıştırtır ancak bu ilahî aşkıta geçişte Hız. Mevlânâ'nın, Hız. Şems'ten de sıyrılıp bâkî olanda daim aşkı yaşaması gerekiyor. Ve bu geçiş Hız. Mevlânâ'nın imtihanı oluyor. İnsanın çok sevdiği onun imtihanıdır. Ancak bu imtihan onun sevgi duygusunu terbiye etmesine vesiledir. İşte; Hız. Şems'in, gitme sebeplerinden biri bu oluyor. Diğer bir sebep de, Konya ahalisinden bazı kişilerin veya Hız. Mevlânâ'nın müridlerinden bazılarının bu samimiyetten rahatsız olmaları ve bu samimiyeti kıskanmalarıdır. Ama Hız. Şems'in gitmesinin hakiki sebebi; Hız. Mevlânâ'nın inkişafı, keşfi ve olgunlaşmasıdır. Bu sebeple Hız. Şems'in, onun yanında olmaması, Hız. Mevlânâ'nın, Hız. Şems'i uzaktan sevmesi gerekiyor. Hız. Şems de gitme yolunu tercih ederek, Allah dostu olduğunu göstermiş oluyor. Hız. Mevlânâ'nın iyi ve güzel yaptığı her şey, Hız. Şems'in defterine yazılıyor. Çünkü hakiki insan-ı kâmil, hakiki veli, dostuna aynadan ziyade, cam olur. "Ben yokum, insanlar camın içinden geçsin, Allah'ı bulsun," der.

Hız. Şems gittikten sonra Hız. Mevlânâ, çevresinden gelen bu eleştirilere karşı ne yapıyor? Hız. Mevlânâ, Hız. Şems'ten ayrı kalıp sevgide bağlanma yönetimini üst seviyeye taşıyarak, yalnızca Hakk'a bağlanarak öğreniyor. Önceden uyguladığı bağlanma yöntemini; acı, çile, terbiye ile ileri düzeye getiriyor. Peki, Hız. Mevlânâ acı, çile çekmeden, yanmadan bunu öğrenebilir miydi? Burada asıl soru budur. Herkesin böyle, Hız. Mevlânâ gibi yanması gerekiyor mu? Günümüzde herkesin Hız. Mevlânâ'nın bu terbiye süreci içine girebilmesi için Hız. Şems gibi bir yüce zat ile karşılaşması şart değildir, zaten böyle bir zat ile karşılaşmak mümkün de olmayabilir. Hız. Mevlânâ'nın bu yüce meselesi, bizim için uç bir örnektir. Bizim buradan çıkarmamız gereken ilk ders şudur: Tasavvuf ehli bir insan müşidine bağlanırken, müşidi onun hakikatine vesile olduğu için ona bağlanmalıdır, müşidine tamı tamına sadık olmalıdır. İnsan, Allah dostu olan birine bağlanacaksa onun kendisinin bu yolundaki vesilesi olduğunu unutmamalıdır. Müşidler sebeptir, onlara saygı duyalım. Örneğin; Abdülkâdir Geylânî Hazretleri bir gün, "Ey Gavs! Sen ermişsin, namazı bırak!" diye bir ses duyuyor.

Geylânî Hazretleri bunu söyleyenin şeytan olduğunu fark ediyor. Şeytan, “Ben olduğumu nereden anladın?” diye sorunca Geylânî Hazretleri, “Senin dediğin şer’î hükümlere uymuyor ki, namazı bırakmak dinde yoktur,” diye cevap veriyor.

Allah’a giden yolda müşidini basamak yapman gerekir. Müşidin omuzlarında Allah’a çıkacaksın. Zaten hakiki müşid de, Hz. Şems gibi, “Allah’a, hakikate vâsıl olma yolunda benim omuzlarıma basın,” der; “Beni omuzlarınıza alın,” demez. Hz. Mevlânâ, hakiki müşidi anlamamızda bizlere örnek olmuştur.

Meseleyi bir de Hz. Mevlânâ’nın müridleri açısından ele alalım: Müridlerin Hz. Mevlânâ’ya bu olayları görmesi için zaman ve sabır göstermeleri gerekiyor. Örneğin dışarıdan birileri, Hz. Mevlânâ acı çekerken Hz. Şems’in adını kullanarak, “Ondan haber getiriyoruz,” diye Hz. Mevlânâ’yı aldatmaya çalışıyor. Bu tarz olayları önlemek için bazı acı olayları yaşayarak görmek gerek. Burada, bazı müridlerin hatası, gönüllerinden “Pirimiz, biz sizi seviyoruz; sabırlı olasınız, vardır elbet bir hakikati,” demek ve bunu aksettirmek yerine Hz. Mevlânâ’yı müşidinden koparmaya çalışmak olmuştur.

### **Pusulası Olmayan Sevgi Uçuruma Götürür**

Hz. Şems, müridler ve halk laf etmeyeceklerine dair söz verdikleri için Hz. Mevlânâ’nın “geri dön” teklifini kıramayıp dönüyor. Hz. Şems ikinci defa Hz. Mevlânâ’daki hazineyi görüyor ve Hz. Mevlânâ’nın hazinesinin ileride neler yapabileceğini keşfediyor. Bu keşfetme sonucunda da, onun gelişmesi için kendini feda etmeyi göze alıyor. Hatta bazı rivayetlerde katledildiği de söyleniyor. Bir daha kimse Hz. Şems’ten haber de alamıyor. Fakat mesele neticenin ne olduğu değil; bu ilahî bağ ve yoldur.

Bu neticeden, bu müridlerin terbiyesi için söz edebiliriz. Burada, bu müridlerin sözlerinde durmadıklarını da görüyoruz örneğin. Bu durum müridlerin bir hakikatle yüzleşmesine de vesile oluyor. Sevgi, öyle manyetik bir çekim alanı oluşturur ki, pusulası olmazsa insanı uçuruma götürür. Onun için bütün manyetik çekim güçle-

rinin pusulası olması lazım. Sevgi manyetik alansa manyetik alanın pusula gibi bir rehber ihtiyacı olduğu gibi sevginin, bağlanmanın, muhabbetin muhakkak bir pusulası olması gerekiyor. O pusula da akıldır. Sevgiyi akıl pusulasıyla yönetmek ve yönlendirmek gerekiyor. Akıl, bize standart ölçüyü veriyor. Onun için hep söylenir: “Aşkın gözü kördür, kaynanalar olmasa.” Çünkü kaynanalar hakikati gösteriyor. Akıl; hakikati, gerçekleri gösteriyor; insanı idealizm ve realizme döndürüyor.

### Ahsenü'l-Kasas ile Duygu Eğitimi

Kur’ân’da “Ahsenü'l-Kasas” yani “kıssaların en güzeli” olarak anlatılan Hz. Yusuf’un<sup>(as)</sup> kıssası da buna örnektir. Hz. Yakub<sup>(as)</sup>, Hz. Yusuf’u<sup>(as)</sup> çok seviyor. Sonra Allah ikisini aynı şekilde ayrılık ile sınıyor. Hz. Yusuf<sup>(as)</sup> Mısır’da vezir olduğu zaman birkaç defa Hz. Yakub’u<sup>(as)</sup> yanına getirmek istiyor fakat zamanı gelmediği için bu durum, Allah tarafından erteleniyor. Yedi, sekiz, belki de daha fazla sene sonra buluşma gerçekleşiyor. Peygamberlik tekâmülü, Hz. Yakub’da<sup>(as)</sup> tamamlandığı zaman, Allah devenin yükündeki taşı kavuşmaya vesile kılıyor. Hz. Yusuf<sup>(as)</sup> kardeşi Bünyamin’i alı koyuyor ve Allah, Hz. Yakub’u<sup>(as)</sup>, Hz. Yusuf’a<sup>(as)</sup> kavuşturuyor. Hz. Yusuf<sup>(as)</sup>, Hz. Yakub’un<sup>(as)</sup> yanında büyüseydi ne olurdu? Belki Hz. Yusuf<sup>(as)</sup> el bebek, gül bebek büyürdü ve bizim bildiğimiz manada bir Hz. Yusuf<sup>(as)</sup> olamazdı. Hz. Yusuf<sup>(as)</sup> babası ile birlikte olsaydı ikisinin de peygamberlik cevherleri ortaya çıkmazdı. Allah istese ortaya çıkardı ancak Allah için ayırma ya da birleştirme kavramları her kavram gibi çok kolaydır ve büyük hikmetlere vâbestedir. Önemli olan insanların bu ayırma ve birleştirmelere takılmamaları, bu imtihanları, manevî tekâmüllerine vesile sayarak Hakk’a aşk ile yürüyüşlerini devam ettirmeleri, hatta hızlandırmalarıdır. Allah, bunun için kullarına imtihan verir ki, Allah’ı gerçekten bilen insan, bunları imtihan olarak da görmez. Manevî terbiyesinde bir basamak daha ilerlemek adına bu durumları vesile sayar ve sabreder, şükreder, zikreder.